

PEYGAMBERLERİN BÜYÜKANNESİ (x)

Doç. Dr. Saime İnal SAVI

Şaşılacak bir tesadüfle bütün büyük peygamberlerin yetiştirilmesi, babalarının katkısı olmaksızın, annelerinin eliyle olmuştur.

Firavun bir rüya görmüş, bunda kendisine, o yıl doğacak erkek çocuklardan birinin hem tahtını yıkacağı, hem de yeni bir din getireceği bildirilmiştir. Firavun bu korkuyla o yıl doğmuş ve doğacak bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder. Ama, çocukların hunharca öldürüldüğü bu firavun cehenneminde, bir kadın çocuğunu bir süre saklı büyütmeyi başarır. Sonra onu bir sandık içerisinde Nil nehrine bırakır. Hz. Musa'yı küçük bir sandığa koyup Nil'in sularına salıveren, başka bir deyimle Hakk'a teslim eden cesur, mümin ve mütevekkil annesi olmuştur. Çünkü ona 'Çocuğu emzir, başına gelecekten korktuğun zaman onu suya bırak; korkma üzülmeye. Biz şüphesiz onu sana döndüreceğiz ve Peygamber yapacağız.' diye bildirilmişti (1).

Aynı şekilde Hz. Meryem hamile olduğu kendine haber verildiğinde çok korkmuştu... o hâliyle uzak bir yere çekildi. Doğum sancısıyla bir hurma ağacının dibine sığındı (2). "Keşke ben bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim" dedi (3). Çocuğu alıp kavmine getirdiğinde: "Meryem! Utanılacak bir şey yaptın... Baban kötü bir kimse değildi, ancak de iffetsiz değildi." dediler (4). Hz. İsa'yı çocukluğunda yetiştirirken, sınavları duçar olduğu zorlukları görürken ve tebliğ başlamasından ömrünün sonuna kadar ne elim ve hazin mesuliyetleri vardı.

İslâm Peygamberi Hz. Mustafa (s.a.s) dünyaya geldiğinde babası ölmüştür. Yani yetim olarak dünyaya gelmiştir, Peygamberimiz. Abdullah'ın bu vakitsiz gılgılıyla Amine'nin duyduğu teessür pek derindi. Aile saadetini tamamlayacak olan hadiseyi bekliyordu. İki ay sonra anne olacaktı. Fakat ne yazık ki doğan

x Bu makale 1981 Mayıs'ında Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesince düzenlenen "Hicret Kongre"sinde teblig olarak sunulmuştur.

(1) Kasas Suresi/7

(2) Meryem Suresi/22

(3) Meryem Suresi/23

(4) Meryem Suresi/28

çocuğa babasını, babasına da yavrusunu görmek nasip değilmiş (5). Mekke ahali- si öteden beri, yeni doğan çocuklarını, aşiretlerden bir süt anneye verirler, havası güzel yerlerde büyütürlerdi. Bundan dolayı aşiretlerden arasıra Mekke'ye süt anneler gelir ve emzirip büyümek üzere birer çocuk alırlar, büyütüp ana ve babasına teslim ettikleri zaman da mükafat alırlardı... Hz. Muhammed'i Sa'd kabilesinden Halime aldı. Onu öz evladından çok seviyordu. Hatta büyüyüp de yürümeye başla- yınca annesi Amine onu almak istediğinde Halime: "Mekke'nin havası ağırdır... Bir müddet daha yanımızda kalsın." diyerek Amine'yi yatıştırdı (6). Ama bir süre sonra görülen fevkalade halleri nedeniyle Halime ister istemez Hz. Muhammed'i alıp Mekke'ye götürdü ve annesine verdi(7). Amine onu canı gibi seviyor, üstüne titriyor, kalbinin tüm sevgisini ona vermek istiyordu. Amine anne idi.

Anne ve annelik!!! Biliyoruz ki bir anne o sahip olduğu muhabbet dolu ala- kası, fitri mantığı, fedakâr ruhu ve çağlayan atıfeti ile bir Peygamber beşiğinin arış ve argaçlarını atabilir ve buna şaşılmaz. Kim bilir belki de babaların uzaklığı, annelerin Peygamberler için farig olması ve onların kemali sebebidir. Bu nedenle annelere Peygamberlerin ilk mektebi olma derecesi verilmiştir. Peygamberler de kendilerini yetiştiren annelerine hadislerinde en yüksek makamı vermişlerdir. Peygamberimiz: "Cennet , annelerin ayakları altındadır."(8) buyurmuştur. Bu gü- zel muameleye lâyük olarak da babadan önce anneyi göstermiştir(9).

Konumuz Peygamberlerin Büyükannesi Hacer, ilk tevhid Peygamberi Halilullah Hz. İbrahim'in eşi, Zebihullah Hz. İsmail'in annesi ve İbn-üz-zebiheyn Hz. Muhammed'in büyük annesi.

Mekke-i Mükerreme'yi ziyaret edenlerin Harem-i Şerif'e vardıklarında ilk gördükleri şey Kabe'dir. Mekke'nin etrafını çeviren dağlardan getirilmiş siyah taşlardan yapılmış olan Kabe'nin etrafı mermer kaplıdır. Kuzey-batı duvarının kar- şısında beyaz mermerden yarım daire şeklinde bir duvar vardır. Adı? Hicr-i İs- mail! Hicr ne demek? Etek! Ve hakikaten bir etek gibi, elbise eteği, bir kadının elbisesi (10). Evet, Mısırlıbir kadın, bir cariye. Sara'nın cariyesi. Hz. İbrahim'in zevcesi Sara'nın çocuğu olmuyordu. Cariyesi Hacer ile kaçışı Hz. İbrahim'in evlenmesine müsaade etti. Hacer'den İsmail doğdu (11). Bu etek Hacer'in elbise- sinin eteğidir. İsmail'i yetiştiren etektir. Hacer... burada medfundut. Burada

(5) Berki, Ali Hikmet-Keskioglu, Osman; *Hazret-i Muhammed ve Hayatı*, Ankara 1971, sayfa: 28.

(6) Ahmed Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hülefa*, C.I. İstanbul 1972, s. 64.

(7) a.g.c. s. 66

(8) al-Azizi, Siracü'l-Münir Şerh-i Camiu's-sagir, C. 2. İstanbul, 1304, s. 217

(9) Muhyiddin-i Nevevi, Riyazü's-salihin, Ankara, 1964, C.1.S.350, Hadis No:

(10) Şeriatî, Ali, *Hac* Tahran, 1350, S. 58.

(11) Ahmed Cevdet, a.g.c. S. 8.

"Allah'ın evi" bir cariye'nin evi ile duvar duvara ve Beytullah bir annenin med-feni (12).

Bu mertebeye ulaşmış olan "Hacer" kimdir? Tevrat, Hacer kıssasını mufas-salan verir ve Kur'an'ı Kerim ona çeşitli yerlerde çekici uslubiyle işaret der. Ha-cer, İbrahim'e İsmail'i doğurduğunda İbrahim seksen altı yaşında idi (13). Sara İbrahim'e "Cariyemi senin koynuna ben verdim; gebe kaldığını görünce onun gö-zünde ben küçüldüm." der ve Hacer'e cefa eder(14). Hacer ile oğlu İsmail'in uzaklaş-masını ister. İbrahim naçar kalır ve onları alarak Mekke'ye götürür (15). Beyt-ul-Atik yakınına varınca da her ikisinden ayrılır. Hacer: "Bizi kime bırakıyorsun?" de-yince, "Allah'a!" der İbrahim ve sonra: "Rabbimiz ben çocuklarımdan kimini (16)... senin kutsal evinin yanında, çorak bir vadiye yerleştirdim."(17). diyerek yoluna devam eder ve Sara'nın yanına döner. Bu çorak vadide, bu susuzluk girdabında yapayalnız kalan Hacer, oğlu ile teselli buluyor, cariyeliğin zilletine ve İbrahim'in ayrılığına tahammül ediyordu. Önceleri uçuk renkli dağlar arasında yalnızlık ve sükûnet onu korkutmuyordu. Ama azıkları ve suları bitip de açlık ve susuzlukla yüzyüze kalınca korkmaya başladı.

Elbette hacılarımız Safa ve Merve arasındaki Sa'yın lezzetini daima hatırlar-lar. İki dağ arasındaki mesafeyi yedi defa Sa'y ettiler. "Şüphesiz "Safa ile "Merve" Allah'ın nişanelerindedir. Kim Kabe'yi hacceder veya umre yaparsa, o ikisini de tavaf etmesinde bir beis yoktur."(18). Onların bu Sa'yı Hacer'in su arayışının sembolüdür. İbrahim'in terk ettiği ve İsmail'in susuzlukta helak olacağını gö-ren Hacer çığına döner. Buraya gelmeyi, burada kalmayı bir tevekkül bir sevgi buyruğu ile kabul etmiştir. Sevgi bizde yaratılıştan olmasına rağmen, diğer içgüdü-lerimizden ayrı bir yer tutar. Onun varlığı ile insanın ulaştığı seviyeyi, yokluğu ile düştüğü dereceyle mukayese edersek önemi kolaylıkla ortaya çıkar. Oysa Hacer sadece sevgi ile bezeli değil, mutlak bir teslim ve mutlak bir tevekkülle dolu-dur. Ama annedir ve anne yavrusuna karşı sorumlu ve vazifelidir. İsmail'in susuzluğunu gidermek, onu yaşatmak için sa'y etmek zorundadır. Öyle de yapar. Şimdi o, Mekke'yi çevreleyen kuş uçmaz kervan geçmez kuru dağlarda yalnız, susuz, sorumlu, garip ve boşuna bir su arayışı içinde avare bir insandır. Bir ümitle dağların tepesine çıkmağı düşünür. Yakınındaki "Safa"ya çıkar. Heyhat! Gördüğü sessizliğin vahşetinden gayri bir şey değildir. "Merve"ye yönelir. Orada da hayat

(12) Şeriatî-A'li, a.g.e., s. 58.

(13) Kitab-i Mukaddes, Tevrat, Zebur ve İncil, İstanbul 1974, Bap 16/16

(14) a.g.e. Bap 16/5-6.

(15) Ahmet Cevdet, a.g.e., c. 1, s. 8

(16) "(İsmail) Aleyhisselam ile Validesi (Hacer)'" Çantay, Hasan Basri, Kur'an-ı Hakîm ve Me-al-i Kerim, c. 1, İstanbul 1965, S. 384.

(17) İbrahim Suresi/37.

(18) Bakara Suresi/158.

eşeri yoktur. Aynı ümitle yedi kez Safa ve Merve arasında gidip gelir. Sa'yı boşunadır. Ümitsiz geri döner çocuğun yanına, bir de ne görsün, hayret çocuk - bu sevginin eteğine teslim edilmiş ve susuzluğun, yorgunluğun içinde bitap olan çocuk-topuğu ile yerdeki kumları oymuş ve ümitsizliğin intihasında umulmayan bir yerden, birden ansızın zaruretün kudreti ve sevginin rahmetiyle bir mucize, bir ses, su sesi, zezem... (19).

Bilmem bundan sonrasını, çocuğun susuzluğunun giderildiğini, o çorak vadide hayatın başladığını söylememe gerek var mı? Sanırım yok.

Burada okuyucu iki şeyi sorabilir. İlki konunun adı: "Niçin Peygamberlerin Büyükanesi?" İkincisi ve daha mühimi "Bu yazınızla neyi getirmek istediniz.",

Niçin Peygamberimizin değil de "Peygamberlerin Büyükanesi" dedim? Çünkü :

"Hak din, Allah indinde İslâmdır" (20). "İbrahim, yahûdi de hıristiyan da değildi, ama doğruya yönelen bir müslimdi." (21). Rabbi İbrahim'e: "Seni insanlara önder kılacağım" demişti(22) "Peygamberimize de: "Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara... göndermişizdir"(23). dedi. Yüce Allah buyuruyor ki: "Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar ve bu peygamber Muhammed'le ona inananlardır (24). "İbrahim'e ilâveten (nâfileten) İshak ve Ya'kub'u da verdik (25)" "ve her birini Peygamber yaptık (küllen ce'alnâ nebiyyen) (26). Fakat İsmâil tarafımızdan gönderilmiş bir Peygamberdi (resûlen nebiyyen) (27). Yine biliyoruz ki "İbrahim ve İsmail Kabe'nin temellerini yükseltiyordu. "Rabbimiz! Yaptığımızı kabul buyur, sen hem iştir, hem bilirsin" dediler."(28). ve "İkimizi sana teslim olanlardan kıl, soyumuzdan da sana teslim olanlardan bir ümmet yetiştir... (29). İçlerinden onlara Senin ayetlerini okuyan, Kitab'ı ve Hikmeti öğreten, onları her kötülükten arıtan, bir Peygamber gönder" (30). diye dua ettiler ve Peygamberimiz de "Ben atam İbrahim'in (mahsul-i) duasıym (31)" buyuruyorlar.

(19) Şeriatı Ali: a.g.e., s. 83.

(20) Al-i İmran Suresi/19.

(21) Al-i İmran Suresi/67.

(22) Bakara Suresi/124.

(23) Seba Suresi/28.

(24) A'-i İmran Suresi/68.

(25) Enbiya Suresi/72.

(26) Meryem Suresi/49.

(27) Meryem Suresi/54.

(28) Bakara Suresi/127.

(29) Bakara Suresi/128.

(30) Bakara Suresi/129.

(31) al-Azizi: *Sira'ü'l Münter Şerh-i Camli's-sağr* C.2, İstanbul 1304. s. 68.

Hız İbrahim'den son Peygamber'e kadar Peygamberlerin hepsi kendilerinin tamamlamadıkları vazifeyi Allah'ın göndereceği son elçinin tamamlayacağını haber vermişlerdir ve "Muhammed... Allah'ın elçisi ve Peygamberlerin sonuncusudur (32)". Öyle ise İslâmiyet'in bidayeti Hz. İbrahim ve nihayeti Hz. Muhammed'dir ve ümm-ül muvahhidin olan Hacer'e Peygamberlerin büyükannesi olma şerefi çok görülmemelidir. Kaldı ki peygamberlerin "Zevceleri (Müminlerin) analarıdır." (33) da.

Bu yazı ile neyi getirmek istediđime gelince

İslâm'da insan Allah'ın emanetini yer yüzünde taşıyan bir varlıktır. İnsan olarak görevimiz ise dinimizi öğrenmektir. Bu yüce dine bağlanışımızın üzerinden yüzlerce yıl geçmiştir ama biz hala dinimizi bilmeyiz. Ben bir öğretmenim ve vazifelerimden biri de İslâm'ı öğretmek olmalıdır. Ama bu sahanın elemanı değilmişim, ne çıkar? İslâm'ı öğrenip anlamak için yapılacak çok şey var. Onun insanlığa, topluma ve tarihe armağan ettiği örnek insanları incelemek bunlardan biridir. Ben Hacer'i seçtim. Her tarafı kaplayan ölümcül sessizlik içinde bile tevhid inancı ile toplumsal sorumluluğu bağdaştırabilen bir kadın, bir anneyi bununla da hür iradeye sahip olduğu için insanın Allah'a karşı olan sorumluluğunu vurgulamak istedim.

Yüce Allah bir ayet-i kerimede "İyilik yaparak kendini Allah'a veren kimse, şüphesiz en sağlam kulpa sarılmış olur. İşlerin sonucu Allah'a aittir"(34). buyurmuştur. "Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır" (35).

(32) Alzâb Suresi/33.

(33) Ahzâb Suresi/6.

(34) Lokman Suresi/22.

(35) Sâd Suresi/49.